

MORAUSZKI ANDRÁS*

Magyarország nemzetiségei a 2022. évi népszámlálás adatai tükrében**

National Minorities in Hungary in Light of the 2022 Census Data

ABSTRACT: The study examines changes in the size and identity patterns of Hungary's national minorities using the full dataset from the 2022 census and a 10% sample from 2011. It highlights shifts in ethnic attachment, the prevalence of dual affiliation, and the overall decline in minority language use, while also emphasizing immigration's counterbalancing effects.

KEYWORDS: Hungary, national minorities, census, identity, immigration

A 2011. évi népszámlálással kapcsolatban nemzetiségi szempontból a leglátványosabb eredmény a magukat valamely magyarországi nemzetiséghez tartozónak vallók számának megugrása volt. A kisebbségekhez tartozók számának jelentős növekedését Tóth Ágnes és Vékás János az asszimiláció/disszimiláció keretében elemezte.¹ Mások azonban felhívták a figyelmet arra, hogy a jelentős létszámbeli növekedés mögött legalább részben a módszertani változások állnak.² A létszám-növekedésnek az elemzésére pedig egyrészt a hibriditás/többses kötődés, másrészt a szimbolikus etnicitás elméleti keretei alkalmasabbak, mivel több szempontból

* A szerző szociológus, az ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet munkatársa, e-mail: morauszki.andras@tk.hu ORCID: 0009-0005-3928-8755.

** A tanulmány a Központi Statisztikai Hivatal „2022. évi Népszámlálás teljes körű adatai” és „2011. évi Népszámlálás 10%-os mintája” nevű adatállományai felhasználásával készült. A 2022. évi Népszámlálás teljes körű adataihoz való hozzáférést a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata támogatta. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag a szerző szellemi termékei.

¹ Tóth Ágnes – Vékás János: A magyarországi nemzetiségek létszámváltozása 2001 és 2011 között. *Statisztikai Szemle*, 2013/12. 1256–1267.

² Kapitány Balázs: A magyarországi történelmi kisebbségi közösségek demográfiai viszonyai és perspektívái 1990–2011 között. *Kisebbségkutatás*, 2015/3. 69–101.; Morauszki András – Papp Z. Attila: Nemzetiségi revival? Magyarország nemzetiségei a 2011. évi népszámlálás megváltozott módszertana tükrében. *Kisebbségkutatás*, 2014/3. 73–98.

jobban illeszkednek az adatokból kiolvasható tendenciákhoz, mint amilyen a lélekszám meglehetősen hektikus változása, illetve például a kisebbségi nyelvekhez való kötődés kifejezetten alacsony szintje.³

2022-ben ehhez képest viszonylag jelentős visszaesést dokumentált a népszámlálás a legtöbb nagy hazai nemzetiség körében és – bár a kisebb nemzetiségek közül több is létszámnövekedést mutatott – a hazai nemzetiségekhez tartozók összesített számában is. A KSH által a hazai nemzetiségekhez tartozóként besoroltak száma csaknem negyedével csökkent 2011-hez képest. A kisebbségi közösségek létszámcsökkenése annak ellenére következett be, hogy a népszámlálás módszertana a kisebbségi hovatartozással kapcsolatos adatok gyűjtése esetében a 2011. évi, a kettős identitás megvallását elősegítő módszertant alkalmazta, tehát ebben az esetben a változást nem idézhették elő a nemzetiségi hovatartozást vizsgáló kérdéseket közvetlenül érintő módszertani változások. Ugyanakkor a két anonim népszámlálás (2001 és 2011) után a 2022. évi népszámlálás során a KSH visszatért ahhoz a gyakorlathoz, hogy a népszámlálás a kitöltő azonosítására alkalmas kérdést is tartalmaz. Ez bizalmatlanságot szülhetett egyes kitöltőkben, és a szenzitív kérdések meg nem válaszolására, vagy a nemzetiség esetében csak a magyar jelölésére, a kisebbségi kötődés be nem vallására ösztönözhetett. Ugyan a népszámlálást ezúttal is megelőzték és kísérték a nemzetiségi hovatartozás vállalására bátorító kampányok, ezek nem feltétlenül voltak képesek ellensúlyozni ezt a bizalmatlanságot.

A tanulmány elsősorban a 2022. évi népszámlálás teljes körű adatai alapján a magyarországi nemzetiségek összetételének bemutatására vállalkozik, emellett azonban a 2011. évi népszámlálás 10 százalékos mintáját is felhasználva, kitér a nemzetiségi közösségek összetételének változására is. A 2011. évi népszámlálással ellentétben, amely eredményeit több tanulmányban is bemutatták, a 2022. évi népszámlálásról eddig kevés elemzés jelent meg. A megjelent elemzések a nemzetiséghez tartozás vonatkozásában a KSH által alkalmazott módszertan alapján mindazokat együttesen nemzetiséghez tartozónak tekintik, akik nemzetiségük, anyanyelvük vagy családi, baráti közösségben használt nyelvük alapján az adott nemzetiséghez tartoznak.⁴ Jelen tanulmány ezzel szemben a népszámlálások lakossági adatbázisaiban rejlő lehetőségekre építve a nemzetiséghez tartozás egyes dimenzióinak önálló bemutatására, illetve az ezek közötti összefüggések vizsgálatára, a hazai nemzetiségekhez tartozók identitásmintázatainak bemutatására összpontosít. Nem terjed ki a nemzetiségekhez tartozók szociodemográfiai összetételének bemutatására.⁵

³ Dr. Tátrai Patrik: Etnikai folyamatok Magyarországon az ezredforduló után. *Területi Statisztika*, 2014/5. 506–523.

⁴ A 2022. évi népszámlálási adatok áttekintését, a hazai nemzetiségek összetételének bemutatását a KSH kategorizációs gyakorlata alapján nyújtja Tóth Géza: *Etnikai kisebbségek Magyarországon a népszámlálások eredményei alapján. Térstatistikai elemzés*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2025.

⁵ Ennek rövid bemutatásához ld. Tóth, 2025.

A tanulmány a nemzetiségi törvényben hazai nemzetiségként nevesített tizenhárom nemzetiség adatait vizsgálja részletesen.⁶ Ugyan egyre jelentősebb arányban élnek Magyarországon magukat más – a hazai nemzetiségek közé nem tartozó – nemzetiségűnek valló személyek, jelen tanulmány az ő elemzésükre nem tér ki. Esetükben a tanulmány szempontjai szerinti elemzést nagyobb mértékben torzíthatja, hogy a külföldi állampolgárok körében jelentősen magasabb azok aránya, akik nem válaszoltak a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdésekre. Ezért ezeknek a nemzetiségeknek az elemzésében más, kötelezően megválaszolandó kérdésekre, mint a származási ország és az állampolgárság, érdemes inkább összpontosítani.

A tanulmányban előbb bemutatjuk a nemzetiséggel kapcsolatos adatok gyűjtésének módszertanát, és ezzel összefüggésben kitérünk arra is, hogy milyen fogalmakat fogunk használni a magyarországi nemzetiségi lakosság lélekszámbeli és összetételbeli változásának bemutatása során. Ezt követően térünk át elsősorban a 2022. évi adatok bemutatására: a nemzetiségi lakosság lélekszámának, a nemzetiségi kötődésük különböző mintázatainak és ezek 2011-hez viszonyított változásának ismertetésére. A változások vizsgálatában a tanulmányban különös figyelmet szentelünk a külföldi állampolgárok szerepének.

Jelen elemzés a két népszámlálás személyi adatbázisára épül. Az országos összesítő adatok a 2011. évi és 2022. évi népszámlálás hivatalos eredményein alapulnak.⁷ A 2011. évi népszámlálásra vonatkozó részletes adatok a népszámlálás 10 százalékos mintájából származnak. A 2022. évi népszámlálásra vonatkozó részletes adatok forrása a 2022. évi népszámlálás teljes körű személyi adatbázisa. Ennek következménye, hogy 2011-re vonatkozóan – a KSH által közölt adatokat leszámítva – nem ismerjük a tényleges elemszámokat. Az elemzésben ezért a becsült elemszámok helyett elsősorban a százalékos megoszlásokat vesszük alapul, és hasonlítjuk össze, a belső arányok változásait ezek alapján próbáljuk becsülni.

Nemzetiségi adatgyűjtés a magyarországi népszámlálásokban

A népszámlálások a nemzetiségekre vonatkozó adatok legfontosabb forrásainak számítanak, különösen amennyiben egy országban olyan kis létszámú kisebbségi közösségek is élnek, amelyek egy reprezentatív felmérés esetében vélhetően nem vagy alig képviseltetnék magukat a mintában. A környező országok népszámlálásaiban a nemzetiségi hovatartozás operacionalizálása két standard módon történik: a népszámlálásokban jellemzően az anyanyelvre, illetve a nemzetiségre kérdeznek rá. A konkrét módszertanok azonban nagy változatosságot mutathatnak akár

⁶ 2011. évi törvény a nemzetiségek jogairól, 1. melléklet <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100179.tv> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 30.)

⁷ Központi Statisztikai Hivatal: Népszámlálás 2022. <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 30.)

országok közötti összehasonlításban,⁸ de – és ez Magyarország esetében is igaz – időben is.⁹ Ezek a módszertani változások nagymértékben nehezítik az ország nemzetiségi összetételének hosszabb időtávon való nyomon követését, és a kutatókat arra kényszeríthetik, hogy az összehasonlítás érdekében egyébként önmagukban kevésbé jó mutatókra támaszkodjanak.¹⁰

A nemzetiségi összetétel hosszú távú nyomon követése Magyarország esetében is módszertani problémákba ütközik. Míg ugyanis 1990-ben – összhangban a nemzetközi trendekkel – csak egy-egy nemzetiség és anyanyelv volt megjelölhető a népszámlálás során, 2001 óta a kitöltőknek lehetőségük van a többes kötődésnek akár „egy kategórián belüli” jelzésére is: 2001-ben a válaszadó akár 3-3 nemzetiiséget, anyanyelvet, családi vagy baráti közösségben használt nyelvet, illetve olyan nemzetiséget jelölhetett, amely kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik, ezeket azonban nem rangsorolhatta. A többes kötődések kifejezését lehetővé tevő adatgyűjtés a korábbinál jobban tükrözte a Magyarországon élő nemzeti-etnikai kisebbséghez tartozók körében jelen lévő többes kötődéseket és hibrid identitásokat, ugyanakkor az 1990. évvel közvetlenül össze nem hasonlítható adatokat eredményezett. Szintén ekkortól volt lehetőség nem válaszolni a nemzetiségi hovatartozást vizsgáló kérdésekre.¹¹

A többes kötődések jelölését a 2011. évi népszámlálás is lehetővé tette, de a konkrét módszertan több tekintetben változott. 2011-ben kikerült a kérdőívből a leglazább kötődést jelentő „Mely nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz kötődik?” kérdés. A 2022. évi népszámlálás ugyanezt a módszertant követte, csak a kérdések kérdőíven belüli helye változott.¹²

2011-ben és 2022-ben a következő kérdésekre válaszolhatott a kitöltő:

⁸ Papp Z. Attila: Az etnikai adatgyűjtés módszertana a Magyarországgal szomszédos országok népszámlálásaiban. *Statistikai Szemle*, 2010/1. 5–28., Morning, Ann: Ethnic Classification in Global Perspective: A Cross-National Survey of the 2000 Census Round. In: Simon, Patrick – Piché, Victor– Gagnon, Amélie A. (eds.): *Social Statistics and Ethnic Diversity. Cross-National Perspectives in Classification and Identity Politics*. Springer, 2015. 17–37.

⁹ Lajtai Máttyás: Nemzetiségi viszonyok és statisztikai adatgyűjtés Magyarországon. *Statistikai Szemle*, 2020/6. 547–572. doi: 10.20311/stat2020.6.hu0547

¹⁰ Kapitány, 2015.

¹¹ Az összes kitöltő 1,1 százaléka jelölt két nemzetiséget, de mindössze 0,01 százalék élt a lehetőséggel, hogy három nemzetiséget jelöljön. Két anyanyelvet mindössze 0,4 százalék, harmat pedig elhanyagolható számú kitöltő jelölt. Valamelyest nagyobb arányban neveztek meg két családi, baráti körben használt nyelvet (1,3 százalék kettőt, 0,05 százalék harmat), illetve olyan nemzetiséget, amely kultúrájához, hagyományaihoz kötődnek (1,4 százalék két illet, 0,05 százalék pedig harmat jelölt). Kérdésenként 5-6 százalék körül volt azoknak az aránya, akik nem válaszoltak. KSH: Összefoglalás és módszertani megjegyzések, https://www.nep-szamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/04_modsz.pdf; (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.)

¹² 2011-ben a kérdőív legvégén szerepeltek a nem kötelezően kitöltendő kérdések, 2022-ben azonban a nemzetiségi kérdések a kérdőív közepén, a „Nyelvtudás, nemzetiség, vallás” blokkban kaptak helyet.

- „Melyik nemzetiséghez tartozónak érzi magát?”
- „Az előző nemzetiségen kívül tartozik másik nemzetiséghez?”
- „Mi az anyanyelve?”
- „Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában?”

Így a nemzetiségi kötődést három dimenzióban – nemzetiség, anyanyelv és családi, baráti közösségben használt nyelv – vizsgálták. A lehetséges válaszok száma az egyes dimenziók esetében lecsökkent kettőre, emellett pedig a nemzetiségre vonatkozó kérdést két külön kérdésre bontották, amelyekre egy-egy – így összesen két – nemzetiséget jelölhetett a kitöltő. A nemzetiség esetében tehát beazonosítható az első és a második helyen megjelölt nemzetiség, az anyanyelv és a családi, baráti körben használt nyelv esetében azonban nem állapítható meg, melyik nyelvet jelölte volna első vagy második helyen, így az elemzés céljára ezeket csak egyenrangúként tudjuk használni.

Az adatok azt mutatják, hogy 2011-ben jelentősen megnőtt azoknak az aránya, akik több nemzetiséget is megjelöltek. A két nemzetiséget jelölők aránya 2011-ben már 4,5 százalék körüli volt, ami jelentősen magasabb, mint a 2001-es arány.¹³ Ez egyrészt a megváltozott módszertannak a hatása is lehetett, másrészt kampányokkal is ösztönözték a kisebbségi közösségek tagjait a nemzetiségi kötődésük megvallására.¹⁴ Ilyen kampányok ugyan 2022-ben is voltak, a nemzetiségekhez tartozók száma mégis összességében csökkent. Azt a kérdést azonban ez a tanulmány nem tudja megválaszolni, hogy ez a kampányok eredménytelenségét jelzi-e, vagy pedig e kampányok hiányában jelentősebb csökkenés következett volna-e be.

Kisebbségi horderejű, de a válaszadást feltételezhetően mégiscsak befolyásoló változásnak tekinthető, hogy a válaszlehetőségek listája és sorrendje is változott az idők folyamán. 2001-ben még a hazai nemzetiségek szerepeltek elől betűrendben, és a magyar csak ezek után következett.¹⁵ 2011-ben és 2022-ben már a magyarral kezdődött a felsorolás, majd a tizenhárom hazai nemzetiség következett, és 2011-ben még további, nagyobb lélekszámú kisebbségek (arab, kínai, orosz és vietnámi) is fel voltak tételesen sorolva. A kitöltők mindhárom évben megadhattak olyan nemzetiség(ek)et is, amelyek nem szerepeltek a felsorolásban.

A kifejezetten a nemzetiségi hovatartozást vizsgáló kérdések jellege és szövegezése mellett azonban más változások is befolyásolhatták a válaszadást. Ezek közül az egyik, hogy 2011-ben a nemzetiségi kérdések a kérdőív végén, a többi

¹³ Az adat becslés, amelynek forrása a 2011. évi népszámlálás 10 százalékos mintája. (Morauszki – Papp, 2014.)

¹⁴ Ilyen volt az Országos Kisebbségi Önkormányzatok Szövetsége által indított Sokszínű Magyarország – Népszámlálás 2011, illetve a roma civil aktivisták által koordinált Ide Tartozunk kezdeményezés.

¹⁵ A nyelveknél külön volt felsorolva a „cigány (roma)”, a „beás” és a „romani” válaszlehetőség. 2011-ben összevontan szerepelt a „cigány (romani, beás)”, nyelv, 2022-ben azonban ismét külön: „cigány – romani (pl. lovári)” és „cigány – beás”.

szenzitív kérdés között voltak elhelyezve, és a kérdésblokk elején egyértelműen jelezve volt, hogy a további kérdésekre nem kötelező a válaszadás. 2022-ben a „Nyelvtudás, nemzetiség, vallás” kérdésblokkon belül kaptak helyet, amely a kötelezően megválaszolendő nyelvismereti kérdéssel kezdődött, és a négy nemzeti-ségi kérdés mellett a felekezeti hovatartozásra vonatkozó kérdések – kivétel nélkül önkéntesen megválaszolhatók – szerepeltek itt. Ezek esetében a kérdésekhez fűzött megjegyzés tájékoztatta a kitöltőt a válaszadás önkéntes voltáról. Ez a változtatás vélhetően inkább növelte a válaszadási hajlandóságot.

A vélhetően fontosabb változtatás azonban az, hogy miután két alkalommal – 2001-ben és 2011-ben – a népszámlálást anonim módon végezték, 2022-ben ismét a kitöltő beazonosítására alkalmas módon hajtották végre az összeírást: a népszámlálási kérdőívben a kitöltő nevét is megkérdezték.¹⁶ Erre a népszámlálás lebonyolításáról hozott törvény¹⁷ is kötelezte a KSH-t. A KSH törekedett rá, hogy időben tájékoztassa a lakosságot, például arról, hogy a név megadása ellenére az adatokat már az adatfelvétel pillanatában automatikusan anonimizálják, és hogy eloszlassa a név megadásával kapcsolatos aggodalmakat. Ennek ellenére lehettek, akik mégis amellett döntöttek, hogy nem válaszolnak a szenzitív – köztük a nemzetiséget vizsgáló – kérdésekre, vagy pedig nem jelölik kisebbségi hovatartozásukat, és magyar nemzetiséget, anyanyelvet, beszélt nyelvet jelölnek csak. Erre indíthaták a kitöltőket a népszámlálás nemzeti-ségi adataival való korábbi visszaélések, mint az például a németek II. világháború utáni kitelepítése során történt.¹⁸ Ugyanakkor, mint később bemutatjuk, a nemzeti-ségi kérdésekre nem válaszolók száma 2011-hez képest csökkent, ami alapján arra következtethetünk, hogy ha érvényesült is ez a hatás, viszonylag keveseket érintett. Az aggodalmakat pedig ellensúlyozhatták azok az előnyök, amelyek a kisebbségi lakosság lélekszámához és arányához kapcsolódnak, mint a nyelvhasználati jogok, illetve a nemzeti-ségi önkormányzatok létrehozásának lehetősége. A népszámlálási adatokból magukból ugyanakkor nem tudjuk megállapítani, hogy az azonosíthatóság milyen elrettentő hatást gyakorolt.

¹⁶ A KSH 2018-ban véleménykutatást végzett, amely alapján a névnek volt a legnagyobb, 83 százalékos elfogadottsága a felkínált lehetséges azonosító adatok közül (név, anyja neve, személyi szám, TAJ-szám, adóazonosító jel). Központi Statisztikai Hivatal: Sajtószoba – Közlemények, tájékoztatók, 2018.12.19. https://www.ksh.hu/sajtoszoba_kozlemenyek_tajekoztatok_2018_12_19 (Lletöltés ideje: 2025. szeptember 26.)

¹⁷ 2018. évi CI. törvény a 2021. évi népszámlálásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800101.tv> (Lletöltés ideje: 2025. szeptember 26.)

¹⁸ Czibulka Zoltán – Heinz Ervin – Lakatos Miklós (összeáll.): *A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás*. Budapest: Magyar Statisztikai Társaság Statisztika-történeti Szakosztálya – Központi Statisztikai Hivatal, 2004.

A tanulmány fogalomhasználata

A nemzetiségi kötődés többdimenziós voltából adódóan, sokféle konfiguráció képzelhető el. A KSH a lehetséges leginkluzívabb módon mindazokat valamely „nemzetiséghez tartozónak” tekint, akik a nemzetiségi kérdések bármelyikére olyan választ adtak, amely az adott nemzetiséghez köthető.¹⁹ Ebben a megközelítésben például egyaránt német az, aki akár az első, akár a második helyen német nemzetiséget jelölt (vagy olyan nemzetiséget, például a svábot, amelyet németként kódoltak), aki jelezte, hogy német anyanyelvű (is), vagy akár csak családi, baráti közösségben használja a német nyelvet is, illetve 2001-ben, aki úgy nyilatkozott, hogy kötődik a német kisebbség kulturális értékeihez és hagyományaihoz. Ennek megfelelően, egy kitöltő akár több nemzetiséghez is tartozhat egyszerre. Ez a „nemzetiséghez tartozás” ugyanakkor a nemzetiségi kötődés sokféle konfigurációját takarja. A tanulmányban, ha valakit valamely „nemzetiséghez tartozóként” vagy valamilyen „kötődésűként” jelölünk meg, akkor ezt, a KSH által használt módszertant vesszük alapul. Emellett a tanulmányban alkalmazunk egy szigorúbb, csak az első és a második helyen jelölt nemzetiséget, illetve a legfeljebb két anyanyelvet alapul vevő kategorizációt. Akik legalább nemzetiségük vagy anyanyelvük alapján tartoznak valamely nemzetiséghez, azokat „szűk értelemben” valamely nemzetiséghez tartozónak fogjuk nevezni. Ettől megkülönböztetjük azokat, akik valamilyen „nemzetiségűek”, ami kifejezetten az első vagy második helyen megjelölt nemzetiség alapján való kötődést jelöli. A valamilyen „nemzetiségű” a tágan vagy szűken nemzetiséghez tartozónál is lényegesen szűkebb kategória, és csak azokat tartalmazza, akik legalább valamelyik megjelölt nemzetiségük alapján kötődnek az adott nemzetiséghez, függetlenül anyanyelvüktől vagy az általuk családi, baráti közösségben használt nyelvektől.

A tanulmányban tehát három hasonló kifejezést is használunk a hazai nemzetiségekhez való kötődés kifejezésére:

- a „nemzetiséghez tartozó” a legtágabb, a KSH által is alkalmazott kategória, amely mindhárom dimenziót alapul veszi;
- a „szűk értelemben nemzetiséghez tartozó” kategória azokat jelöli, akik nemzetiségük vagy anyanyelvük alapján kötődnek az adott nemzetiséghez, ez a szűkebb kategória azonban nem tartalmazza azokat, akik kizárólag családi, baráti körben való nyelvhasználatuk alapján számíthatnak az adott nemzetiséghez tartozónak;
- végül, a valamilyen „nemzetiségű” kizárólag azokat tartalmazza, akik az első vagy a második helyen jelölt nemzetiségük alapján is az adott nemzetiséghez

¹⁹ A 2001. évi népszámlálás nemzetiségi adatgyűjtéséről ld. https://nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/04_modsz.pdf (Letöltés ideje 2025. augusztus 19.) A 2011. évi népszámláláshoz ld. Népszámlálás 2011 – Módszertani megjegyzések, fogalmak: <https://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf> (Letöltés ideje 2025. augusztus 19.)

tartoznak. Ez tehát a legszűkebb kategória, amely azokat sem tartalmazza, akik anyanyelvük alapján az adott nemzetiséghez tartoznak, de nemzetiségük alapján nem.

Az elemzésben törekszünk arra, hogy egyértelműen jelezzük, melyik kategóriáról van szó az adott esetben. Emellett minden egyéb dimenzió esetében is egyértelműen utalunk arra, mely dimenzióra vonatkozóan fogalmazzuk meg a megállapításainkat.

A családi, baráti közösségben való nyelvhasználat kapcsán zavart okozhat, hogy hasonló módon tudunk utalni azokra, akik az adott nemzetiség nyelvét bármilyen szinten ismerik, beszélik, függetlenül attól, hogy anyanyelvüknek tekintik-e, hogy a hétköznapi interakciókban használják-e. vagy hogy adott nemzetiségűnek vallják-e magukat. Ezért, ha a családi, baráti közösségben való nyelvhasználatról van szó, ezt egyértelműen jelezzük, ha pedig csak például „németül beszélőkről” van szó, ez alatt a német nyelvet ismerőket értjük.

A magyarországi kisebbségek lélekszáma és annak változása 2011 és 2022 között

Mint írtuk, 2011-ben a népszámlálás a korábbiaknál jelentősen nagyobb számban talált olyan személyeket, akik a népszámlálási kérdőív által vizsgált dimenziók valamelyikében valamely hazai kisebbséghez tartozónak vallották magukat (1. táblázat). A legnagyobb számban a magukat cigány (roma, beás) kötődésűnek vallók voltak, de jelentős számban vallották magukat németnek, és több másik kisebbség lélekszáma is jelentősen megnőtt. A növekedés a magukat adott nemzetiségűnek vallók esetében volt a legmagasabb, mintegy 177 százalék.²⁰ Ennél mérsékeltebb volt a növekedés a családi, baráti közösségben való nyelvhasználat esetében (138 százalék), és csak alig nőtt az anyanyelv alapján a hazai kisebbségekhez sorolhatóak száma (109 százalék), ráadásul jelentősek voltak az egyes kisebbségek közötti különbségek, és több kisebbség esetében jelentős csökkenést mutattak az anyanyelvi adatok.

2022-re összességében jelentősen csökkent a hazai nemzetiséghez tartozóként azonosított személyek száma. Míg 2011-ben megközelítőleg 638,5 ezer személy jelezte legalább egy dimenzióban, hogy ő valamely hazai kisebbséghez tartozik, addig 2022-ben mindössze 492 ezer személyről mondható ez el. Ez a csökkenés pedig amellezt zajlott, hogy jelentősen csökkent azoknak a száma is, akik nemzetiisége ismeretlen, mivel vagy nem válaszoltak egyik nemzetiiségi kötődést vizsgáló kérdésre sem, vagy eleve ki sem töltötték a népszámlálási kérdőívet.²¹ A hazai nem-

²⁰ Tóth Ágnes – Vékás János: Nemzetiségek Magyarországon 2001–2011. Etnodemográfiai folyamatok a népszámlálások tükrében. *Kisebbségkutatás*, 2014/3. 36–72.

²¹ A KSH hivatalos tájékoztatása alapján 9,2 millió személyi kérdőívet töltöttek ki (Központi Statisztikai Hivatal: *Sikeresen zárult a 2022. évi népszámlálás*. <https://nepszamlalas2022>).

zetiségek és az ismeretlen nemzetiségűek számának csökkenése mellett csökkent azonban a magyar nemzetiséghez tartozók száma is.

1. táblázat

A magyarországi lakosság megoszlása nemzetiség, anyanyelv, családi, baráti közösségben használt nyelv és nemzetiséghez tartozás alapján 2011-ben

<i>Nemzetiség, nyelv</i>	<i>Nemzetiség</i>	<i>Anyanyelv</i>	<i>Családi, baráti közösségben használt nyelv</i>	<i>Nemzetiséghez tartozó</i>
Magyar	8 314 029	8 409 049	8 409 011	8 504 492
Hazai nemzetiségek				
Bolgár	3 556	2 899	2 756	6 272
Cigány (Romani, Beás)	308 957	54 339	61 143	315 583
Görög	3 916	1 872	2 346	4 642
Horvát	23 561	13 716	16 053	26 774
Lengyel	5 730	3 049	3 815	7 001
Német	131 951	38 248	95 661	185 696
Örmény	3 293	444	496	3 571
Román	26 345	13 886	17 983	35 641
Ruszin	3 323	999	1 131	3 882
Szerb	7 210	3 708	5 713	10 038
Szlovák	29 647	9 888	16 266	35 208
Szlovén	2 385	1 723	1 745	2 820
Ukrán	5 633	3 384	3 245	7 396
Hazai nemzetiségek együtt	553 487	147 723	227 658	638 506
Más nemzetiséghez tartozó	47 591	40 256	104 340	121 539
Nem kívánt válaszolni, nincs válasz	1 455 883	1 443 840	1 486 218	1 399 713
<i>Népesség</i>	<i>9 937 628</i>	<i>9 937 628</i>	<i>9 937 628</i>	<i>9 937 628</i>

Akárcsak 2001 és 2011 között, a legutóbbi két népszámlálás közötti változások is jelentős szórást mutatnak dimenziók és nemzetiségek szerint. Az összevont nemzetiséghez tartozás tekintetében a változás mértéke – a 2011. évi lélekszámot 100 százaléknak tekintve – 67 százalék és 333 százalék közötti a hazai kisebbségek esetében. Míg a roma lakosság lélekszáma a harmadával csökkent, addig az ukránok száma megháromszorozódott 2011-hez képest. Növekedés elsősorban a kisebb

ksh.hu/hirek/sikeresen-zarult-a-2022-evi-nepszamlalas (Letöltés ideje: 2025. szeptember 30.) Összevetve a 9,6 milliós hivatalos népességgel, megközelítőleg 400 ezer esetben az adatokat adminisztratív forrásból pótolták. Ezekben az esetekben a nemzetiségi hovatartozással kapcsolatos adatok pótlására nincs lehetőség. Vagyis az ismeretlen nemzetiségűeknek csaknem 40 százaléka ki sem töltötte a kérdőívet, és megközelítőleg 60 százaléka válaszolt a kötelező kérdésekre, a nemzetiségi hovatartozást vizsgáló kérdésekre azonban nem.

nemzetiségek körében – többek között a 2001. és 2011. között csökkenést mutató szlovének körében – volt megfigyelhető. A nagyobb nemzetiségek lélekszáma jellemzően csökkent. A csökkenés pedig amellet z ajlott, hogy egyébként a nemzeti-ségi kérdésekre nem válaszolók száma is csökkent. A változásokat – dimenziókra lebontva – a 3. táblázat tartalmazza.

2. táblázat

A magyarországi lakosság megoszlása nemzetiség, anyanyelv, családi, baráti közösségben használt nyelv és nemzetiséghez tartozás alapján 2022-ben

<i>Nemzetiség, nyelv</i>	<i>Nemzetiség</i>	<i>Anyanyelv</i>	<i>Családi, baráti közösségben használt nyelv</i>	<i>Nemzetiséghez tartozó</i>
Magyar	8 095 852	8 302 828	8 201 455	8 438 129
Hazai nemzetiségek				
Bolgár	3 770	2 536	2 027	6 109
Cigány (Romani, Beás)	200 306	23 192	31 173	209 909
Görög	4 773	1 761	2 167	6 178
Horvát	19 099	8 232	9 171	21 824
Lengyel	5 602	3 398	3 520	7 398
Német	98 402	28 473	66 491	142 551
Örmény	3 242	676	901	4 199
Román	18 195	11 186	13 633	27 554
Ruszin	5 162	1 981	2 382	7 111
Szerb	8 035	4 249	6 017	11 622
Szlovák	25 534	10 123	12 521	29 881
Szlovén	2 984	1 541	1 732	3 965
Ukrán	19 064	15 315	15 356	24 615
Hazai nemzetiségek együtt	410 302	112 014	165 910	492 377
Más nemzetiséghez tartozó	66 654	70 526	354 918	377 884
Nem kívánt válaszolni, nincs válasz	1 316 716	1 175 656	1 317 723	1 086 239
<i>Népesség</i>	<i>9 603 634</i>	<i>9 603 634</i>	<i>9 603 634</i>	<i>9 603 634</i>

3. táblázat

*A hazai nemzetiségekhez tartozók számának változása 2011 és 2022 között
dimenzióként (2011. évi lélekszám = 100 százalék)*

	<i>Nemzetiség</i>	<i>Anyanyelv</i>	<i>Családi, baráti közösségben használt nyelv</i>	<i>Nemzetiséghez tartozó</i>
Magyar	97%	99%	98%	99%
Hazai nemzetiségek				
Bolgár	106%	87%	74%	97%
Cigány (Romani, Beás)	65%	43%	51%	67%
Görög	122%	94%	92%	133%
Horvát	81%	60%	57%	82%
Lengyel	98%	111%	92%	106%
Német	75%	74%	70%	77%
Örmény	98%	152%	182%	118%
Román	69%	81%	76%	77%
Ruszin	155%	198%	211%	183%
Szerb	111%	115%	105%	116%
Szlovák	86%	102%	77%	85%
Szlovén	125%	89%	99%	141%
Ukrán	338%	453%	473%	333%
Hazai nemzetiségek együtt	74%	76%	73%	76%
Nem kívánt válaszolni, nincs válasz	90%	81%	89%	78%
<i>Népesség</i>	<i>97%</i>	<i>97%</i>	<i>97%</i>	<i>97%</i>

A nemzetiséghez tartozás mintázatai

Magyarország nemzetiségei jelentősen különböznek abban a tekintetben, hogy a nemzetiségi kötődés egyes dimenziói – nemzetiség, anyanyelv, hétköznapi nyelvhasználat – milyen szerepet játszanak a körükben. Az elemzés egyik lehetősége, hogy azt vizsgáljuk, hogy az összes, adott nemzetiséghez tartozóként azonosított személy közül hány százalék vallotta magát első vagy második helyen megfelelő nemzetiségűnek, milyen arányban jelölték a nemzetiségi nyelvet anyanyelvükként, illetve hányan jelezték, hogy a hétköznapi nyelvhasználatuk.

4. táblázat

A kötődésnek megfelelő nemzetiséget, anyanyelvet, családi, baráti körben használt nyelvet jelölők száma és aránya a nemzetiséghez tartozók számához viszonyítva

Nemzetiség	Nemzetiséghez tartozó (100%)	Nemzetiség		Anyanyelv		Családi, baráti körben beszélt nyelv	
		fő	%	fő	%	fő	%
bolgár	6109	3770	61,7	2536	41,5	2027	33,2
cigány, roma	209909	200306	95,4	23192	11,0	31173	14,9
görög	6178	4773	77,3	1761	28,5	2167	35,1
horvát	21824	19099	87,5	8232	37,7	9171	42,0
lengyel	7398	5602	75,7	3398	45,9	3520	47,6
német	142551	98402	69,0	28473	20,0	66491	46,6
örmény	4199	3242	77,2	676	16,1	901	21,5
román	27554	18195	66,0	11186	40,6	13633	49,5
ruszin	7111	5162	72,6	1981	27,9	2382	33,5
szerb	11622	8035	69,1	4249	36,6	6017	51,8
szlovák	29881	25534	85,5	10123	33,9	12521	41,9
szlovén	3965	2984	75,3	1541	38,9	1732	43,7
ukrán	24615	19064	77,4	15315	62,2	15356	62,4
<i>Hazai nemzetiségek összesen</i>	<i>492377</i>	<i>410302</i>	<i>83,3</i>	<i>112014</i>	<i>22,7</i>	<i>165910</i>	<i>33,7</i>

E tekintetben megállapítható, hogy minden nemzetiség esetében túlnyomó többségben vannak azok, akik nemzetiségük révén is adott nemzetiséghez tartozónak számítanak. Az arányok 61,7 (bolgárok) és 95,4 százalék (romák) között szóródnak, és ha az összes hazai nemzetiséghez tartozót nézzük, 10-ből 8-an az adott nemzetiséget (is) jelölték. Ugyanakkor, az ukránok kivételével, minden nemzetiség esetében csak a kisebbség mondta magát a nemzetiségével azonos anyanyelvűnek.²² Az arányok 11 (romák) és 62,2 százalék (ukránok) között változnak, de az ukránok utáni második legmagasabb érték mindössze 45,9 százalék a lengyelek körében. Ezek a megoszlások jelentős mértékben összefüggnek a külföldön születettek és a külföldi állampolgárok arányával, ezért az állampolgárság és az identitásmintázatok összefüggését a későbbiekben részletesen is vizsgáljuk. Szintén jellemzően a kisebbség használja a nemzetiségi nyelvet a mindennapi interak-

²² Az ukránok esetében ugyanakkor az adatokat a 2011 és 2022 között Magyarországra érkezett nagyszámú ukrán és kettős állampolgár a hazai ukrán kötődésűektől nagymértékben eltérő identitásmintázatai magyarázzák. Kisebb részben más kisebbségek, így a német, szlovák, román és szerb kötődésűek adatait is a külföldi népesség nagy aránya magyarázza, és a folyamatok alakulásában egyre nagyobb szerepe van ennek a külföldi népességnek.

ciók során: 14,9 (romák) és 62,4 százalék (ukránok) közötti arányban mondták ezt, de az ukránok ebből a szempontból is kimagaslanak, a második szerb kötődésűek körében már alig 50 százalék fölötti arányt láthatunk. Összességében a hazai nemzetiségekhez tartozók csaknem 80 százaléka számára a nemzetiség nyelve nem anyanyelv, és kétharmaduk nem is használja a nyelvet a hétköznapi interakciókban. A két nyelvi dimenzió közül jellemzően a nyelvhasználat valamelyest jellemzőbb, mint az anyanyelv. Ez alól kizárólag a bolgár kötődésűek jelentenek kivételt. A két érték között a németek esetében a legnagyobb az eltérés: több, mint kétszer annyian használják a németet a hétköznapi érintkezésben, mint ahányan anyanyelvüknek tekintik.

Az elemzés másik lehetősége megnézni, hogy az egyes válaszadók hogyan oszlanak meg abban a tekintetben, hogy hány és mely dimenziók alapján lettek az adott nemzetiséghez tartozóként besorolva. A legtöbb nemzetiség esetében az abszolút, de legalábbis a relatív többség kizárólag az első vagy a második helyen jelölt nemzetisége alapján sorolható az adott nemzetiséghez. Ebben az esetben is a roma csoport tér el jelentősebben a többitől – csaknem 82 százaléka csak nemzetisége révén tekinthető romának. 2022-ben az ukránokra volt ez legkevésbé jellemző. A második legnépesebb csoportot általában azok alkotják, akik mindhárom dimenzió alapján az adott kisebbséghez tartoznak. Ez az arány a romák mellett az örmények körében rendkívül alacsony, és az ukránok körében a legmagasabb.

A csak anyanyelv alapján történő besorolás jellemzően alig jelenik meg az adatokban. Kivételt ez alól a bolgárok jelentenek. Csaknem minden ötödik személy, aki a KSH kategorizációja alapján a „bolgár nemzetiséghez tartozik”, bolgár anyanyelvű, de se nem bolgár nemzetiségű, se nem használja a nyelvet családi, baráti körben.

Fontos szót ejteni arról is, hogy nemzetiségenként változó, de nem elhanyagolható arányban vannak olyanok, akik kizárólag aszerint tartoznak valamely nemzetiséghez, hogy annak nyelvét a mindennapokban használják. Az ennek alapján való besorolás azonban több nyelv esetében kifejezetten problémásnak tekinthető, hiszen ez alapján németnek számít például az az osztrák határ közelében élő kitöltő, aki adott esetben a határ túloldalán dolgozik,²³ és a mindennapi interakciókban használja a németet, vagy azok a határon túli magyarok, akik használják a szomszéd ország többségi nyelvét családi, baráti körben.²⁴

²³ Ezt támasztja alá a németet családi, baráti körben használók megyék szerinti eloszlásának eltérése a német nemzetiségűek és német anyanyelvűek eloszlásától. A hétköznapiakban németül beszélőket magasabb arányban találunk Győr-Moson-Sopron és Vas vármegyékben. (Morauszki András: A magyarországi németek létszáma és összetétele a 2022. évi népszámlálás adatainak tükrében. Gyorsjelentés. *Magyarországi Németek Országos Önkormányzata*, 2025. május 29. <https://ldu.hu/wp-content/uploads/2025/05/nepszamlalas-2022-gyorsjelentes.pdf> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 29.)

²⁴ A probléma leglátványosabban az angol nyelvet használók esetében mutatkozott meg, akik ezt a módszertant alkalmazva az angol nemzetiséghez tartozónak tekintendők.

5. táblázat

A nemzetiséghez tartozók megoszlása a nemzetiséghez tartozás „alapja” szerint a hazai nemzetiségek körében és a változás 2011-hez képest (zárójelben, százalékpontban)²⁵

<i>Nemzetiség</i>	<i>Csak nemzeti- ség</i>	<i>Csak anyanyelv</i>	<i>Csak beszélt</i>	<i>Nemze- tiség és anyanyelv</i>	<i>Nemze- tiség és beszélt nyelv</i>	<i>Anya- nyelv és beszélt</i>	<i>Mindhá- rom</i>
bolgár	40% (9,8)	21,8% (1,2)	15,1% (-4,1)	5% (-0,2)	3,4% (-1)	1,5% (-2,2)	13,3% (-3,5)
cigány, roma	81,9% (4,3)	1,1% (0,8)	2,9% (1,8)	2,2% (-0,5)	4,2% (0,1)	0,6% (-0,1)	7,2% (-6,3)
görög	51,8% (13,1)	7,5% (4,2)	13,7% (2,3)	5,6% (-1,8)	6% (-3,5)	1,6% (0,6)	13,9% (-14,9)
horvát	46,2% (16,2)	3,9% (1,8)	7% (-1,1)	7,9% (0)	9,2% (-1,6)	1,6% (-0,2)	24,3% (-15,1)
lengyel	35,9% (1,8)	7,2% (4,8)	13,5% (-0,6)	9,3% (0,3)	4,7% (-3,6)	3,5% (1,9)	25,9% (-4,6)
német	48,1% (4,6)	2% (0,7)	25,6% (-0,5)	3,2% (-0,5)	6,3% (-3,5)	3,3% (1,8)	11,4% (-2,7)
örmény	67,8% (-13,5)	7,5% (4,7)	14,8% (10,2)	3,3% (1,2)	1,4% (-0,4)	0,5% (0,1)	4,8% (-2,4)
román	33,4% (-2)	9% (4,1)	20,3% (2,1)	8,1% (-1,2)	5,7% (-1,7)	4,7% (1,7)	18,9% (-3)
ruszin	54,5% (-5,5)	8% (3,2)	14,7% (6,4)	4% (-2,1)	3% (-3)	4,7% (3,4)	11,1% (-2,4)
szerb	36,7% (3,6)	6,2% (2,8)	20,3% (-1,6)	5,4% (-1,3)	6,4% (-1,6)	4,3% (1,5)	20,7% (-3,4)
szlovák	50% (3,9)	3,3% (0,9)	8,8% (-2,8)	4,8% (-0,6)	7,3% (-7)	2,4% (0,6)	23,4% (4,8)
szlovén	41,7% (18)	9,1% (4,2)	13,1% (5,2)	5,5% (-4)	6,3% (-1)	2,5% (-14,8)	21,8% (-22,3)
ukrán	23,7% (-11,4)	6,8% (0,6)	10,7% (-3)	7,1% (-7,7)	3,4% (-2,1)	5,1% (1,2)	43,3% (22,4)

Ezért megítélésünk szerint a családi, baráti körben való nyelvhasználat önmagában kevésbé alkalmas a nemzetiségi kötődés megragadására. Ezért a továbbiakban azokat fogjuk *szűk értelemben* valamely nemzetiséghez tartozónak tekinteni, akik legalább nemzetiségük vagy anyanyelvük alapján is kötődnek az adott

²⁵ A 2011. évi adatok a lakossági adatbázisból vett 10%-os mintából becsültek.

nemzetiséghez, függetlenül attól, hogy a hétköznapi érintkezésben használják-e a nyelvet. Ezeket a dimenziókat kombinálva három kategóriát kapunk: azokat, akik mind nemzetiségük, mind anyanyelvük alapján kötődnek nemzetiségükhöz, azokat, akik csak nemzetiségük révén, valamint azokat, akik csak anyanyelvük révén kötődnek a csoporthoz. Kiszűrve azokat, akik kizárólag családi, baráti körben használt nyelv alapján voltak valamely nemzetiséghez köthetők, némileg változnak a különböző módokon kötődők arányai, de az alapvető trendek megmaradnak: a legtöbb esetben a csak nemzetiség alapján a kisebbséghez tartozók vannak legtöbben. Az ukránok az egyedüli nemzetiség, amely esetében azok alkotják a többséget, akik mindkét dimenzió alapján ukrán kötődésűek. Mellettük ennek a csoportnak az aránya viszonylag magas volt a lengyel, horvát és román kötődésűek körében is. A csak az anyanyelv révén való kötődés kevésbé jellemző, de legmagasabb arányban a bolgár (27 százalék), illetve a román kötődésűekre (17,2 százalék).

6. táblázat

Szűk értelemben (nemzetiség vagy anyanyelv alapján) hazai nemzetiségekhez tartozók megoszlása a nemzetiséghez tartozás alapja szerint és változás 2011-hez képest (zárójelben, százalékpontban)²⁶

<i>Nemzetiség</i>	<i>Nemzetiség és anyanyelv</i>	<i>Csak nemzetiség</i>	<i>Csak anyanyelv</i>
bolgár	21,5% (-7)	51,1% (7,8)	27,3% (-0,8)
cigány, roma	9,7% (-7,5)	88,6% (6,7)	1,7% (0,8)
görög	22,5% (-20,8)	67% (14,4)	10,5% (6,4)
horvát	34,6% (-18,6)	59,5% (17,2)	5,9% (1,4)
lengyel	40,7% (-7,7)	46,9% (0,5)	12,4% (7,3)
német	19,7% (-4)	73,1% (1,1)	7,2% (2,9)
örmény	9,5% (3,2)	81,1% (-8,1)	9,4% (4,9)
román	33,8% (-5)	49,1% (-2,8)	17,2% (7,8)
ruszin	17,7% (3,2)	67,3% (-10)	14,9% (6,7)
szerb	32,7% (-8,5)	54,1% (3,6)	13,2% (4,9)
szlovák	30,9% (3)	62,9% (-4,7)	6,3% (1,7)
szlovén	31,3% (-20,9)	55,3% (20,6)	13,4% (0,3)
ukrán	56,4% (16,2)	30,3% (-16,8)	13,3% (0,5)

2011-hez képest a legtöbb nemzetiség esetében a trendek tekintetében hasonlóan változtak a belső arányok, a változás mértéke azonban jelentősen eltért (5. és

²⁶ A 2011. évi adatok a lakossági adatbázisból vett 10%-os mintából becsültek.

6. táblázat): elsősorban azok aránya lett meghatározóbb, akik csak nemzetiségük révén tartoznak az adott kisebbségi csoporthoz. Emellett százalékpontban kifejezve kismértékben, de a kategória relatív súlyához képest jelentősen nőtt azoknak is az aránya, akik csak anyanyelvük alapján kötődnek a nemzetiségi csoportjukhoz. A legtöbb csoportban ezzel szemben csökkent azoknak az aránya, akik – a tág értelemben vett kötődés esetében – mindhárom dimenzióban az adott nemzetiséghez tartozók voltak, illetve szűken értelmezve, akik nemzetiségük és anyanyelvük alapján is az adott csoporthoz tartoznak. Ez alól is az ukránok, illetve az ugyancsak számos beköltözővel gyarapodó szlovákok, valamint – a csak nemzetiség révén kötődők tekintetében – az örmények jelentettek kivételt. A szűken értelmezett kötődés esetében pedig az örmények és a ruszinok körében is nőtt azok aránya, akik mindkét relevánsnak tekintett dimenzióban az adott nemzetiséghez kötődnek. A szűken értelmezett nemzetiséghez tartozás változása azt mutatja, hogy legtöbb nemzetiség esetében annak ellenére szétválni látszik a nemzetiség és az anyanyelv alapján való kötődés, hogy mindkettő esetében lehetőség van a kettős kötődés deklarálására.

Első és második nemzetiség

A 2022. évi népszámlálás nyers adatainak elemzése révén lehetőség nyílik az első és második helyen megjelölt nemzetiséget külön is vizsgálni, amire a KSH által közzétett hivatalos adatok nem adtak lehetőséget. A tanulmánynak ebben a fejezetében megvizsgáljuk, hogy az összes, valamely hazai nemzetiséghez tartozón belül milyen arányt képviselnek azok, akik kizárólag az adott nemzetiséget jelölték meg, illetve azok között, akik kettős nemzetiséget jelöltek, milyen arányban jelezték a kisebbséghez tartozást első, illetve második helyen.

Az adatok 2022-ben is a magyarországi nemzetiségek körében a többes kötődés elterjedtségét mutatják. Ha azokhoz viszonyítunk, akik az adott nemzetiséget akár első, akár a második helyen jelölték, nemzetiségenként 21 és 57,2 százalék között mozog azoknak az aránya, akik kizárólag az adott nemzetiséget jelölték. Az ukránokat nem számítva viszont mindössze 38,6 százalék a felső határ, amely az ugyancsak a külföldről beköltözők növekvő arányával jellemezhető szlovák kötődésűek körében volt megfigyelhető, vagyis a hazai nemzetiségekhez tartozók többsége akkor is többes kötődésű, ha csak ezt az egy dimenziót vesszük alapul. 2011-hez képest ugyanakkor úgy tűnik, a magukat valamely nemzetiséghez tartozónak vallók körében csökkent azoknak az aránya, akik két nemzetiséget is jelöltek.

7. táblázat

A kizárólagos és a többes nemzetiség mintázatai 2022-ben és ezek változása 2011-hez képest (zárójelben, százalékpontban) a hazai nemzetiségek körében²⁷

Nemzetiség	kizárólag	elsősorban	másodsorban	kettős nemzetiségű összesen	magyar nemzetiségű a kettős nemzetiségűek arányában (2022)
bolgár	29,9% (-10,5)	19,5% (7)	50,6% (3,5)	70,1% (10,5)	85,3%
cigány, roma	35,7% (9,8)	24,1% (7,1)	40,2% (-16,9)	64,3% (-9,8)	98,4%
görög	27,7% (5)	24% (3,9)	48,3% (-8,9)	72,3% (-5)	83,6%
horvát	32% (2,8)	22,6% (5,3)	45,4% (-8,2)	68% (-2,8)	94,7%
lengyel	31,7% (8,1)	16,2% (0,3)	52,1% (-8,4)	68,3% (-8,1)	90,4%
német	29,7% (8,7)	20,1% (7,8)	50,2% (-16,6)	70,3% (-8,7)	97,8%
örmény	21% (-2,3)	21,9% (13,7)	57,1% (-11,4)	79% (2,3)	79,3%
román	26,3% (6,6)	12,2% (0,4)	61,5% (-7)	73,7% (-6,6)	96,6%
ruszin	21,6% (12,1)	21% (3,4)	57,4% (-15,5)	78,4% (-12,1)	85,9%
szerb	30,9% (5,3)	16,4% (3,5)	52,7% (-8,7)	69,1% (-5,3)	92,8%
szlovák	38,6% (24,5)	13,9% (3,8)	47,5% (-28,3)	61,4% (-24,5)	97,3%
szlovén	28,2% (5,8)	28,6% (15,6)	43,2% (-21,4)	71,8% (-5,8)	92,4%
ukrán	57,2% (39,6)	9% (-6,5)	33,8% (-33,1)	42,8% (-39,6)	95,2%

Az ukránok kivételével az összes nemzetiség esetében relatív – de több esetében abszolút – többségben vannak azok, akik csak másodsorban jelölték az adott nemzetiséget. A kettős nemzetiséget jelölők körében pedig egyértelműen a kisebbségi-magyar többses kötődés a jellemző: kisebbségi csoportok szerint bontva a kettős nemzetiségűek 79,3–98,4 százaléka magyar nemzetiségűnek is érzi magát. 2011-hez viszonyítva azonban ebben a kategóriában is a csökkenés a jellemző.

²⁷ A 2011. évi adatok a lakossági adatbázisból vett 10%-os mintából becsültek.

Mint láhattuk, a nemzetiségek eltértek abban a tekintetben, hogy 2011 és 2022 között nőtt (elsősorban kisebb nemzetiségek) vagy csökkent (elsősorban nagyobb lélekszámú nemzetiségek) az adott nemzetiségűek száma. Emellett azonban a legtöbb esetben belső átrendeződés is lejajlott, egyrészt a kizárólag, másrészt az első helyen az adott nemzetiséget jelölők arányának javára. A növekedés tehát elsősorban ebben a két kategóriában zajlott, ha pedig összességében csökkent az adott nemzetiségűek száma, akkor a csökkenés elsősorban azok körében történt, akik a második helyen jelölték az adott nemzetiséget. A 2011 és 2022 közötti változásokat ez alapján nagy valószínűséggel jelentős mértékben a bevándorlók – akik körében meghatározó a kizárólag az adott nemzetiséget jelölők aránya – és a második nem magyar nemzetiségüket immár nem deklarálók számára vezethetjük vissza.

8. táblázat

A nemzetiség nyelvét anyanyelvüknek tekintők aránya a nemzetiséget az első és második helyen jelölők körében 2022-ben

Nemzetiség	Első nemzetiség	Ebből megfelelő anyanyelvű		Második nemzetiség	Ebből megfelelő anyanyelvű		Megfelelő anyanyelvűek összesen
		fő	%		fő	%	
bolgár	1862	835	44,8	1908	282	14,8	29,6
cigány, roma	119 853	11536	9,6	80 453	8116	10,1	9,8
görög	2466	914	37,1	2307	286	12,4	25,1
horvát	10 433	5575	53,4	8666	1450	16,7	36,8
lengyel	2686	1795	66,8	2916	809	27,7	46,5
német	49 026	16555	33,8	49 376	4322	8,8	21,2
örmény	1390	279	20,1	1852	61	3,3	10,5
román	7001	4838	69,1	11 194	2581	23,1	40,8
ruszin	2201	695	31,6	2961	381	12,9	20,8
szerb	3802	2369	62,3	4233	656	15,5	37,6
szlovák	13 415	7167	53,4	12 119	1241	10,2	32,9
szlovén	1694	827	48,8	1290	656	19,8	37,6
ukrán	12 615	10696	84,8	6449	1700	26,4	65,0

Az első és második helyen megjelölt nemzetiség esetében figyelembe kell venni, azt, hogy milyen sorrendben lettek felsorolva a kérdőívben az egyes nemzetiségek, befolyásolhatja a választását.²⁸ Ennek mértékéről nincs tudomásunk, de feltételezhető, hogy ha valaki adott esetben egyformán erősen kötődik két nemzeti-séghez, nagyobb valószínűséggel jelöli elsőnek azt, amely korábban szerepel a fel-

²⁸ Erre hívja fel a figyelmet Kapitány Balázs is a 2011. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak áttekintése kapcsán (Kapitány Balázs: Kárpát-medencei népszámlálási körkép. *Demográfia*, 2013/1. 25–64.)

sorolásban. Feltételezve ugyanakkor, hogy ez a hatás – tekintve, hogy a kategóriák sorrendje a két népszámlálásban megegyezett – mindkét alkalommal azonos módon hatott, a fenti belső átrendeződést nem befolyásolta, és a legtöbb nemzetiség esetében a csökkenés elsősorban azok körében zajlott, akik – legalábbis abból ítélve, hogy a nem magyar nemzetiségüket másodikként jelölték – gyengén kötődtek az adott nemzetiséghez. Ez is azt erősíti, hogy a folyamatok leginkább a szimbolikus etnicitás keretében értelmezhetők, ahogy azt Tátrai is javasolta a 2001 és 2011 közötti változások elemzése kapcsán.²⁹

9. táblázat

A nemzetiség nyelvét családi, baráti körben használók aránya a nemzetiséget az első és a második helyen jelölők körében 2022-ben

Nemzetiség	Első nemzetiség	Ebből családi, baráti körben beszélő nemzetiség		Második nemzetiség	Ebből családi, baráti körben beszélő nemzetiség		Nyelvet beszélők összesen (%)
		fő	%		fő	%	
bolgár	1862	749	40,2	1908	269	14,1	27,0
cigány, roma	119 853	12349	10,3	80453	11518	14,3	11,9
görög	2466	858	34,8	2307	369	16,0	25,7
horvát	10 433	5451	52,2	8666	1866	21,3	38,2
lengyel	2686	1465	54,5	2916	793	27,2	40,3
német	49 026	18 138	37,0	49 376	7082	14,3	25,6
örmény	1390	216	15,5	1852	44	2,4	8,0
román	7001	4370	62,4	11 194	2388	21,3	37,1
ruszin	2201	629	28,6	2961	373	12,6	19,4
szerb	3802	2292	60,3	4233	861	20,3	39,2
szlovák	13 415	7343	54,7	12 119	1822	15,0	35,9
szlovén	1694	842	49,7	1290	272	20,9	37,3
ukrán	12 615	9848	78,1	6449	1632	25,3	60,2

Ugyanakkor az anyanyelvvel (8. táblázat), a családi, baráti körben használt nyelvvel (9. táblázat) és a nyelvismerettel összevetve (10. táblázat) látszik, hogy akik első helyen jelöltek valamilyen nemzetiséget, nagyobb valószínűséggel tekintették anyanyelvüknek a megfelelő nyelvet, nagyobb valószínűséggel is használják azt a hétköznapi érintkezésben, illetve nagyobb valószínűséggel beszélnek azt olyan szinten, hogy a népszámlálás nyelvtudást vizsgáló kérdésére jelezzék nyelvtudásukat. A legtöbb nemzetiség esetében jelentősen magasabb a nemzetiség nyelvét anyanyelvüknek tekintők aránya azok körében, akik első helyen jelölték a nemzetiséget. Különösen látványos a különbség az egyébként a nyelvi asszimiláció előrehaladott fokán lévő örmény kötődésűek körében (hatszor nagyobb a valószínűség

²⁹ Tátrai, 2014.

az első helyen örmény nemzetiséget jelölők körében) és a szlovákok körében (öt-szörös különbség), de sok más nemzetiség esetében is megközelítőleg háromszoros valószínűség jellemző az adott nemzetiséget első helyen jelölők körében, mint a második helyen jelölők körében.

10. táblázat

A nemzetiség nyelvét beszélők aránya a nemzetiséget az első és a második helyen jelölők körében 2022-ben

Nemze- tiség	Első nemzetiség	Ebből nyelvet ismeri		Második nemzetiség	Ebből nyelvet ismeri		Nyelvet beszélők összesen (%)
		fő	%		fő	%	
bolgár	1862	935	50,2	1908	495	25,9	37,9
cigány, roma	119 853	13 847	11,6	80 453	12 014	14,9	12,9
görög	2466	1227	49,8	2307	722	31,3	40,8
horvát	10 433	7527	72,1	8666	3747	43,2	59,0
lengyel	2686	1962	73,0	2916	1372	47,1	59,5
német	49 026	35 848	73,1	49 376	28 929	58,6	65,8
örmény	1390	313	22,5	1852	76	4,1	12,0
román	7001	6000	85,7	11 194	8244	73,6	78,3
ruszin	2201	757	34,4	2961	486	16,4	24,1
szerb	3802	2872	75,5	4233	2344	55,4	64,9
szlovák	13 415	9143	68,2	12 119	4577	37,8	53,7
szlovén	1694	1086	64,1	1290	489	37,9	52,8
ukrán	12 615	11 460	90,8	6449	3508	54,4	78,5

Külföldön születettek és külföldi állampolgárok a magyarországi nemzetiségek körében

Mint arra Tátrai rámutatott, több nemzetiség esetében már 2001 és 2011 között jelentősen nőtt a külföldön születettek aránya.³⁰ Különösen igaz volt ez a (tág értelemben) román, szlovák, szerb és német kötődésűekre. Mint azt a 2022. évi adatok mutatják, ez a szlovák kötődésűek esetében nem szűnt meg, aminek forrása legnagyobbbrészt a határ menti szuburbanizáció a Pozsonyhoz és Kassához közeli településeken. A beköltözők száma még nőtt is a 2001 és 2011 közötti időszakhoz képest (kb. 4,5 ezer a csaknem 3 ezerrel szemben). A románok esetében ezzel szemben az adatok a trend megfordulását mutatják, és 2011 és 2022 között csökkent a román kötődésű külföldön születettek száma és aránya. A szerb és német kötődésűek esetében ugyanakkor folytatódott a beköltözés, de ezeket a nemzetisé-

³⁰ Tátrai, 2014

geket, ha a külföldi születésűek számának relatív növekedését nézzük, megelőzték az ukrán és ruszin kötődésűek, illetve a szlovén kötődésűek is. Ezek következtében több nemzetiség esetében is meghatározóvá vált (a románok esetében meghatározó maradt) a külföldön születettek jelenléte.

11. táblázat

A külföldön születettek számának és arányának változása a tág értelemben nemzetiségi kötődésűek körében 2011 és 2022 között³¹

Nemzetiség	Nemzetiséghez tartozó		Külföldön született		Külföldön született, %		Létszám-változás	
	2011	2022	2011	2022	2011	2022	2001–2011	2011–2022
Bolgár	6272	6109	1062	1097	16,9	18,0	108,7	103,3
Cigány	315 583	209 909	1490	1954	0,5	0,9	159,9	131,1
Görög	4642	6178	1092	943	23,5	15,3	84,7	86,4
Horvát	26 774	21 824	2018	1792	7,5	8,2	98,4	88,8
Lengyel	7001	7398	2303	2613	32,9	35,3	106,5	113,5
Német	185 696	142 551	17 500	212 18	9,4	14,9	179,4	121,2
Örmény	3571	4199	566	687	15,8	16,4	154,6	121,4
Román	35 641	27 554	26 821	202 80	75,3	73,6	368,1	75,6
Ruszin	3882	7111	1000	2528	25,8	35,6	92,5	252,8
Szerb	10 038	11 622	5087	6679	50,7	57,5	181,2	131,3
Szlovák	35 208	29 881	5315	9847	15,1	33,0	225,2	185,3
Szlovén	2820	3965	194	512	6,9	12,9	63,2	263,9
Ukrán	7396	24 615	6021	21 299	81,4	86,5	164,1	353,7

Egyes nemzetiségek esetében az abszolút többséget a külföldi eredetűek jelentik, és így az adott nemzetiségek összetételére ez a csoport gyakorolja a legnagyobb hatást. Más nemzetiségek esetében ugyan a külföldiek aránya még nem meghatározó, de egyes identitásmintázatok, így például az adott kisebbség nyelvét anyanyelvüknek tekintők körében mégis meghatározó a külföldiek aránya. Az adatok értékelése során pedig figyelembe kell venni azt is, hogy a külföldi állampolgárok körében magas azoknak az aránya, akik nem válaszoltak a nemzetiséget vizsgáló kérdésekre.³²

³¹ A 2001 és 2011 közötti változással való összevetés érdekében a táblázat a tág értelemben, tehát nemzetiség, anyanyelv vagy családi, baráti közösségben használt nyelv alapján az adott nemzetiséghez tartozóként besoroltak számának változását mutatja. A 2001–2011 közötti változásra vonatkozó adatok forrása: Tátrai, 2014

³² 2022-ben még nőtt is a nemválaszolás mértéke a külföldi állampolgárok körében: míg a magyar állampolgárok 10,5 százaléka nem válaszolt egyik nemzetiséget vizsgáló kérdésre sem (körükben csökkent az arány 13,6 százalékról), addig a külföldi állampolgárok 48,1 százalékára (2011-ben 47,4 százalékára) volt igaz ugyanez. A legkevesbé a nemzetiséget vizsgáló kérdésekre válaszoltak (56,6 százalék nem válaszolt), de az anyanyelvi (50,7 százalék) és

12. táblázat

A magyar, kettős és külföldi állampolgárok száma és aránya a szűk értelemben hazai nemzetiségi kötődésűek körében 2022-ben

Nemzetiség	Nemzetiséghez tartozó	magyar állampolgár		kettős állampolgár (magyar és külföldi)		külföldi állampolgár	
		fő	%	fő	%	fő	%
Bolgár	5189	3980	76,7	678	13,1	531	10,2
Cigány	203 801	202 224	99,2	745	0,4	832	0,4
Görög	5334	4059	76,1	791	14,8	484	9,1
Horvát	20 306	18 505	91,1	1 133	5,6	668	3,3
Lengyel	6396	3488	54,5	1 193	18,7	1 715	26,8
Német	105 998	86 221	81,3	5 512	5,2	14 265	13,5
Örmény	3578	3034	84,8	262	7,3	282	7,9
Román	21 962	7 600	34,6	9 735	44,3	4 627	21,1
Ruszin	6067	4 629	76,3	678	11,2	760	12,5
Szerb	9 259	4 233	45,7	3 645	39,4	1 381	14,9
Szlovák	27 249	18 277	67,1	716	2,6	8 256	30,3
Szlovén	3 445	2 989	86,8	151	4,4	305	8,9
Ukrán	21 983	4 119	18,7	6 134	27,9	11 730	53,4

Az állampolgárság szerinti összetétel áttekintése alapján azonban a külföldi születésűek magas arányával jellemezhető nemzetiségek között eltérés van a tekintetben, hogy ez a külföldi népesség milyen állampolgárságú. Míg a szűk értelemben – nemzetiség vagy anyanyelv alapján – ukrán kötődésűek esetében nagyobb-részt külföldi, magyar állampolgársággal nem rendelkező csoportról van szó, addig például a román és szerb kötődésűek között annak ellenére is magasabb a kettős állampolgárok aránya, ha a családi, baráti körben használt nyelvet nem tekintjük a nemzetiséghez tartozás alapjának.

a családi, baráti körben beszélt nyelvre vonatkozó kérdés esetében is magas (51,2 százalék) volt a nem válaszolók aránya.

13. táblázat

A nagyobb számú és arányú külföldi állampolgárral jellemezhető nemzetiségek megoszlása állampolgárság és a nemzetiséghez való tartozás alapja,³³ a nemzetiség nyelvének ismerete és családi, baráti körben való használata szerint 2022-ben (sorszámalékok)

Állam- polgárság	Nemzetiség			Anya- nyelv	Családi, ba- ráti körben használt ny.	Nyelv- tudás	Hasz- nálja
	Kizárólag	Első	Második				
német	65,6	5,9	7,0	18,2	3,4	99,8	85,9
német és magyar	7,4	10,4	45,5	15,3	21,4	95,5	68,1
német és egyéb	29,9	24,5	19,1	16,7	9,8	95,6	71,1
nem német	17,0	14,7	36,7	3,7	27,9	71,8	42,2
osztrák	29,7	3,1	3,7	48,5	14,9	99,7	90,4
osztrák és egyéb	4,9	3,7	13,3	33,9	44,2	97,7	85,2
nem osztrák	20,5	14,1	35,2	4,5	25,7	74,4	45,8
svájci	16,7	1,4	1,8	73,6	6,4	99,9	90,2
svájci és egyéb	0,9	1,8	4,4	32,5	60,5	99,5	87,8
nem svájci	20,6	14,0	34,9	4,8	25,6	74,7	46,2
<i>Összesen német kötődésű</i>	<i>20,5</i>	<i>13,9</i>	<i>34,6</i>	<i>5,3</i>	<i>25,6</i>	<i>74,9</i>	<i>46,6</i>
szlovák	63,3	5,4	14,3	8,2	8,8	96,2	81,0
szlovák és egyéb	7,1	8,9	47,3	12,3	21,1	87,0	55,2
nem szlovák	20,7	14,8	51,8	4,4	8,3	40,6	24,3
<i>Összes szlovák kötődésű</i>	<i>33,0</i>	<i>11,9</i>	<i>40,6</i>	<i>5,7</i>	<i>8,8</i>	<i>58,3</i>	<i>41,9</i>
román	45,6	8,7	25,9	14,1	5,6	91,0	59,5
román és magyar	4,3	5,4	54,5	11,6	24,2	88,7	45,5
román és egyéb	28,2	12,9	22,4	20,0	16,5	95,3	58,8
nem román	20,8	11,0	30,1	16,0	22,1	74,3	49,8
<i>Összes román kötődésű</i>	<i>17,4</i>	<i>8,1</i>	<i>40,6</i>	<i>13,7</i>	<i>20,3</i>	<i>83,8</i>	<i>49,5</i>
ukrán	85,0	4,2	4,4	5,2	1,2	96,0	83,2
ukrán és magyar	4,9	8,6	58,6	12,9	15,0	71,5	45,9
ukrán és egyéb	28,3	36,7	21,7	13,3	0,0	80,0	55,0
nem ukrán	14,2	9,9	29,4	23,0	23,5	55,6	42,6
<i>Összes ukrán kötődésű</i>	<i>44,3</i>	<i>6,9</i>	<i>26,2</i>	<i>11,9</i>	<i>10,7</i>	<i>78,9</i>	<i>62,4</i>

³³ Elsősorban az illető nemzetiségét, amennyiben ebben a dimenzióban nem jelölte nemzetiségi kötődését, úgy anyanyelvét, végül, ha az anyanyelve alapján sem nemzetiségi kötődésű, a családi, baráti körben használt nyelvét tekintettük az adott nemzetiséghez való tartozás alapjának.

<i>Állam- polgárság</i>	<i>Nemzetiség</i>			<i>Anya- nyelv</i>	<i>Családi, ba- ráti körben használt ny.</i>	<i>Nyelv- tudás</i>	<i>Hasz- nálja</i>
	<i>Kizárólag</i>	<i>Első</i>	<i>Második</i>				
szerb	77,1	5,6	4,6	10,4	2,3	97,6	84,1
szerb és magyar	5,8	7,9	44,4	10,9	31,0	87,3	57,9
szerb és egyéb	36,8	21,1	17,5	10,5	14,0	98,2	87,7
nem szerb	24,6	15,6	35,5	10,2	14,1	52,4	39,2
<i>Összes szerb kötődésű</i>	<i>21,4</i>	<i>11,3</i>	<i>36,4</i>	<i>10,5</i>	<i>20,3</i>	<i>72,0</i>	<i>51,8</i>

A 13. és 14. táblázat azoknak a nemzetiségeknek az adatait mutatja, amelyek körében jelentős a külföldi lakosság száma és aránya. A táblázatból látható, hogy a különböző külföldi állampolgár-csoportok esetében meghatározó azoknak az aránya, akik kizárólag az adott nemzetiséget jelölték meg, továbbá azoknak, akik anyanyelvüknek tekintik a nemzetiség nyelvét, illetve azoknak is, akik ezt a nyelvet a hétköznapi családi, baráti körben zajló interakciók során használják. Emellett az is látható, hogy a magyar-külföldi kettős állampolgárok körében jelentős azoknak az aránya, akik nem feltétlenül jelölték meg, hogy az adott nemzetiséghez tartoznak, sem pedig, hogy anyanyelvük lenne a nemzetiség nyelve, de azt a hétköznapiakban használják. Ebben a körben megtalálhatók egyrészt a kettős állampolgár külhoni magyarok, illetve emellett feltételezhetően a nemzetiségi kötődésű külföldi állampolgárok családtagjai is.

Megfordítva az összefüggést, látszik az is, hogy minél erősebb nemzetiségi kötődésről van szó, annál nagyobb a külföldi állampolgárok aránya az adott szegmensben. Ugyan nem beszélhetünk kizárólagosságról egyik nemzetiség esetében sem, de például az ukrán kötődésűeknél egyértelműen látható, hogy az erős kötődésűek körében meghatározó a külföldi állampolgárok aránya. A többi nemzetiség esetében nem ilyen egyértelmű ez az összefüggés. Másrészt, a többes kötődésűek körében sem elhanyagolható a külföldi és kettős állampolgárok aránya. A nyelvhasználat és a nyelvtudás tekintetében azonban látszik, hogy ez immár nagyobb-részt a külföldi vagy kettős állampolgárok révén valósul meg. Ez alól egyedül a német nyelv jelent kivételt.

14. táblázat

A nagyobb számú és arányú külföldi állampolgárral jellemezhető nemzetiségek megoszlása állampolgárság és a nemzetiséghez tartozás alapja szerint 2022-ben (sorszámalékok)

<i>Állampolgárság</i>	<i>Nemzetiség és anyanyelv</i>	<i>Csak nemzetiség</i>	<i>Csak anyanyelv</i>	<i>Csak beszélt nyelv</i>
német	73,9	4,6	18,2	3,4
német és magyar	31,6	31,6	15,3	21,4
német és egyéb	46,6	27,0	16,7	9,8
nem német	8,5	59,9	3,7	27,9
osztrák	33,1	3,5	48,5	14,9
osztrák és egyéb	10,4	11,5	33,9	44,2
nem osztrák	14,4	55,4	4,5	25,7
svájci	19,1	0,9	73,6	6,4
svájci és egyéb	2,8	4,2	32,5	60,5
nem svájci	14,7	54,9	4,8	25,6
<i>Összesen német kötődésű</i>	<i>14,6</i>	<i>54,4</i>	<i>5,3</i>	<i>25,6</i>
szlovák	68,8	14,1	8,2	8,8
szlovák és egyéb	31,2	35,4	12,3	21,1
nem szlovák	10,3	77,0	4,4	8,3
<i>Összes szlovák kötődésű</i>	<i>28,1</i>	<i>57,3</i>	<i>5,7</i>	<i>8,8</i>
román	57,3	23,0	14,1	5,6
román és magyar	18,4	45,8	11,6	24,2
román és egyéb	42,4	21,2	20,0	16,5
nem román	23,8	38,1	16,0	22,1
<i>Összes román kötődésű</i>	<i>26,9</i>	<i>39,1</i>	<i>13,7</i>	<i>20,3</i>
ukrán	84,5	9,0	5,2	1,2
ukrán és magyar	24,0	48,1	12,9	15,0
ukrán és egyéb	51,7	35,0	13,3	0,0
nem ukrán	17,1	36,3	23,0	23,5
<i>Összes ukrán kötődésű</i>	<i>50,4</i>	<i>27,1</i>	<i>11,9</i>	<i>10,7</i>
szerb	79,3	8,0	10,4	2,3
szerb és magyar	19,0	39,1	10,9	31,0
szerb és egyéb	64,9	10,5	10,5	14,0
nem szerb	21,5	54,2	10,2	14,1
<i>Összes szerb kötődésű</i>	<i>26,0</i>	<i>43,1</i>	<i>10,5</i>	<i>20,3</i>

15. táblázat

A nagyobb számú és arányú külföldi állampolgárral jellemezhető nemzetiségek megoszlása az állampolgárság és a nemzetiséghez való tartozás alapja, a nemzetiség nyelvének ismerete és a családi, baráti körben való használata szerint 2022-ben (oszlopszázalékok)

Állampolgárság	Nemzetiség			Anyanyelv	Családi, baráti körben	Nyelvtudás	Használja
	Kizárólag	Első	Második				
német	25,5	3,4	1,6	27,2	1,0	10,6	14,7
német és magyar	1,3	2,7	4,7	10,3	3,0	4,6	5,2
német és egyéb	0,2	0,3	0,1	0,4	0,1	0,2	0,2
nem német	73,0	93,7	93,6	62,1	95,9	84,6	79,8
szlovák	56,8	13,4	10,4	42,3	29,7	48,9	57,3
szlovák és egyéb	0,5	1,9	3,0	5,5	6,1	3,8	3,4
nem szlovák	42,5	84,5	86,6	52,2	64,1	47,3	39,4
román	43,6	17,9	10,6	17,1	4,6	18,0	19,9
román és magyar	11,5	31,1	61,8	39,0	54,9	48,8	42,4
román és egyéb	0,5	0,5	0,2	0,5	0,3	0,4	0,4
nem román	44,4	50,5	27,4	43,4	40,3	32,9	37,3
ukrán	88,8	27,8	7,7	20,4	5,3	56,3	61,7
ukrán és magyar	3,2	35,7	64,4	31,3	40,3	26,1	21,2
ukrán és egyéb	0,2	1,3	0,2	0,3	0,0	0,2	0,2
nem ukrán	7,9	35,2	27,7	48,0	54,4	17,4	16,9
szerb	33,6	4,6	1,2	9,2	1,1	12,7	15,2
szerb és magyar	11,7	30,2	53,0	45,1	66,2	52,7	48,6
szerb és egyéb	0,8	0,9	0,2	0,5	0,3	0,7	0,8
nem szerb	53,8	64,3	45,6	45,2	32,4	34,0	35,4

16. táblázat

A nagyobb számú és arányú külföldi állampolgárral jellemezhető nemzetiségek megoszlása az állampolgárság és a nemzetiséghez tartozás alapja szerint 2022-ben (oszlopszázalékok)

<i>Állampolgárság</i>	<i>nemzetiség és anyanyelv</i>	<i>Csak nemzetiség</i>	<i>Csak anyanyelv</i>	<i>Csak beszélt nyelv</i>
német	40,3	0,7	27,2	1,0
német és magyar	7,8	2,1	10,3	3,0
német és egyéb	0,5	0,1	0,4	0,1
nem német	51,5	97,2	62,1	95,9
szlovák	72,4	7,3	42,3	29,7
szlovák és magyar	2,8	1,6	5,5	6,1
nem szlovák	24,7	91,1	52,2	64,1
román	35,2	9,7	17,1	4,6
román és magyar	31,6	54,0	39,0	54,9
román és egyéb	0,5	0,2	0,5	0,3
nem román	32,7	36,1	43,4	40,3
ukrán	77,7	15,4	20,4	5,3
ukrán és magyar	13,7	51,1	31,3	40,3
ukrán és egyéb	0,3	0,3	0,3	0,0
nem ukrán	8,4	33,2	48,0	54,4
szerb	28,4	1,7	9,2	1,1
szerb és magyar	31,7	39,4	45,1	66,2
szerb és egyéb	1,2	0,1	0,5	0,3
nem szerb	38,6	58,8	45,2	32,4

Összegzés

A 2011. népszámlálás során, köszönhetően a többes kötődések, a hibrid identitások és a szimbolikus etnicitás kifejezésére alkalmas módszertannak és az identitás felvállalására indított kampányoknak, a kitöltők a korábbi népszámlálásnál lényegesen magasabb számban és arányban vallották magukat valamely nemzetiiséghez tartozónak. A 2022. évi népszámlálás ehhez képest összességében a hazai nemzetiséghez tartozók számának jelentős csökkenését mutatta ki. A kérdészés szűk értelemben vett módszertana nem változott – a 2022. évi népszámlálásban szó szerint a 2011. évben is használt kérdések szerepeltek. Egyrészt azonban a kitöltés módja eltolódott az online kitöltés javára, másrészt ismét megkérdezték a kitöltő nevét – az adminisztratív adatokkal való összekapcsolhatóság érdekében –, ami egyesekben, a KSH minden igyekezte ellenére, bizalmatlanságot kelthetett, és

a nemzetiségi hovatartozás be nem vallására indíthatott. Az összességében csökkenő lélekszámok mellett ugyanakkor nem elhanyagolhatók a nemzetiségek közötti különbségek: míg a nagyobb lélekszámú nemzetiségek jelentősebb csökkenést könyvelhettek el, a kisebb nemzetiségek közül több is nőni tudott. Ezzel párhuzamosan pedig a nemzetiséghez tartozókon belül is megváltoztak a különböző identitásmintázatokkal jellemezhető alcsoportok arányai.

A belső arányeltolódások a legtöbb nemzetiség esetében a nemzetiséghez tartozás dimenzióinak különválását, különösen a csak a nemzetiségük révén a kisebbséghez tartozók arányának növekedését mutatták, és ennek másik oldalán a minden dimenzió – nemzetiség, anyanyelv, családi, baráti közösségben használt nyelv – alapján a nemzetiséghez tartozók arányának csökkenését. Csak a nemzetiséget vizsgálva ugyanakkor az is láthatóvá vált, hogy az első vagy második helyen megjelölt nemzetiségük alapján (is) a megfelelő nemzetiségi közösséghez tartozó személyek körében jellemzően nőtt azoknak az aránya, akik kizárólag vagy az első helyen az adott, nem magyar, nemzetiséget jelölték, és csökkent azoknak az aránya, akik azt csak a második helyen jelölték. Ennek hátterében egyrészt a bevándorló háttérű személyek számnövekedésének, illetve a korábban viszonylag gyengébben kötődő személyek esetében a második nemzetiség be nem jelölésének hatásait véljük.

Több nemzetiség esetében is jelentős volt a bevándorló háttérűek számának és arányának növekedése. Egyes kisebbségek esetében, mint a németek, szlovákok, szerbek vagy örmények, ez a korábbi trendek folytatódása, vagy mint az ukránok és ruszinok esetében a bevándorlás mértékének – minden bizonnyal mindenekelőtt az orosz-ukrán háborúval összefüggő – megsokszorozódása. A románok esetében ugyanakkor a korábbi trend megfordult, és 2011 és 2022 között immár csökkent a külföldön született román kötődésűek száma. A nemzetközi migráció következtében több kisebbség esetében, különösen az erősebb identitással jellemezhető csoportok körében – mint a kizárólag vagy elsősorban az adott nemzetiséget jelölők, vagy azok körében, akik nemzetiség és anyanyelv alapján egyaránt a nemzetiséghez tartoznak – meghatározóvá váltak a külföldi származásúak és a külföldi vagy ketős állampolgárok. Összességében a 2011. évi népszámláláshoz képest az látszik, hogy a hazai lakosság körében gyengült a kisebbségi identitás: egyrészt csökkenni látszik az adott nemzetiség nyelvét anyanyelvüknek tekintők aránya, másrészt a két népszámlálás közötti csökkenés véleményünk szerint jelentős mértékben visszavezethető arra, hogy a nemzetiségükhöz 2011-ben gyengébben – csak második nemzetiségként – kötődők közül többen 2022-ben immár nem jelezték ezt a másodlagos kötődésüket. A nemzetiségükhöz erősebben kötődők körében, tehát azok között, akik egyrészt kizárólagos vagy elsődleges nemzetiségüknek tekintik azt, illetve azok körében, akik a nemzetiség mellett a kisebbség nyelvéhez is erősen kötődnek, egyre nagyobb a külföldi állampolgárok aránya. Feltételezhető továbbá, hogy ha a külföldi állampolgárok körében kisebb lenne a nemzetiségi hovatartozásukról nem nyilatkozók aránya, ez a tendencia még látványosabban megmutatkozna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kapitány Balázs: A magyarországi történelmi kisebbségi közösségek demográfiai viszonyai és perspektívái 1990–2011 között. *Kisebbségkutatás*, 2015/3. 69–101.
- Lajtai Máttyás: Nemzetiségi viszonyok és statisztikai adatgyűjtés Magyarországon. *Statisztikai Szemle*, 2020/6. 547–572. doi: 10.20311/stat2020.6.hu0547
- Morauszki András – Papp Z. Attila: Nemzetiségi revival? Magyarország nemzetiségei a 2011. évi népszámlálás megváltozott módszertana tükrében. *Kisebbségkutatás*, 2014/3. 73–98.
- Morauszki András: A magyarországi németek létszáma és összetétele a 2022. évi népszámlálás adatainak tükrében. Gyorsjelentés. *Magyarországi Németek Országos Önkormányzata*, 2025. május 29. <https://ldu.hu/wp-content/uploads/2025/05/nepszamlalas-2022-gyorsjelentés.pdf> (letöltés ideje: 2025. augusztus 29.)
- Morning, Ann: Ethnic Classification in Global Perspective: A Cross-National Survey of the 2000 Census Round. In: Simon, Patrick – Piché, Victor – Gagnon, Amélie A. (eds.): *Social Statistics and Ethnic Diversity. Cross-National Perspectives in Classification and Identity Politics*. Springer, 2015. 17–37.
- Papp Z. Attila: Az etnikai adatgyűjtés módszertana a Magyarországgal szomszédos országok népszámlálásaiban. *Statisztikai Szemle*, 2010/1. 5–28.
- Tátrai Patrik: Etnikai folyamatok Magyarországon az ezredforduló után. *Területi Statisztika*, 2014/ 5. 506–523.
- Tóth Ágnes – Vékás János: A magyarországi nemzetiségek létszámváltozása 2001 és 2011 között. *Statisztikai Szemle*, 2013/12. 1256–1267.
- Tóth Ágnes – Vékás János: Nemzetiségek Magyarországon 2001–2011. Etnodemográfiai folyamatok a népszámlálások tükrében. *Kisebbségkutatás*, 2014/3. 36–72.
- Tóth Géza: *Etnikai kisebbségek Magyarországon a népszámlálások eredményei alapján. Térstatisztikai elemzés*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal, 2025.